

Het vak

Een kunstenaar is niet alleen een voortreffelijk mens met diepzinnige gedachten. Hij beheerst ook het vak. Althans, dat zou het geval moeten zijn. Het mag niet voorkomen dat u nul op het rekest krijgt, als u een componist benadert met het verzoek om iets voor viool te schrijven, omdat hij het instrument zelf niet bespeelt. Dan is de man geen professioneel componist, maar een hobbyist.

Als winkelbediende keek ik eens vol belangstelling door de etalageruit naar buiten. Voor de winkel, in welk etablissement ik op eerbare wijze geld voor mijn studie probeerde te verdienen, zaten op de tegels een zevental jonge mensen portretten te tekenen. Aangezien ik elke vorm van afleiding met beide handen aangreep, stapte ik meteen naar buiten.

Het bleken leerlingen van de kunstacademie te zijn, op de oudste na. Dat was de docente. Ze waren voor de winkel neergestreken, omdat ze koppen wilden tekenen. De leerlingen werden geacht een markante kop in het geheugen te prenten, waarna deze uit het hoofd moest worden gereproduceerd.

Diep onder de indruk ging ik weer naar binnen. Ik wist niet beter of de kunstacademie was als pedagogisch instituut een ruïne. Het scheen dat een docent die een leerling bekritiseerde, voor fascist kon worden uitgemaakt. Je was er je leven niet zeker, tenzij je je solidair verklaarde met de arbeiders en een kolenpak droeg. Echt, die tijd hebben we gekend, in ons platte landje.

Gelukkig was het conservatorium een conservatief bolwerk. Daar kon je nog rekenen op een fikse dosis kritiek. Ik heb zelfs een docent zijn leerling op hautaine toon de deur horen wijzen. Toevallig zat ik in de hal op een marmeren trap mijn huiswerk door te nemen, een kopje Earl Grey naast me en een Petit Four in mijn vrije hand. De lambrisering in de kantine werd net vernieuwd.

Maar terug naar de studenten voor mijn deur. Na enige tijd keek ik stiekem naar wat ze zoal hadden gemaakt. Ik moet zeggen, er zat een talent bij. Een jongen had trefzeker de kop van een man weten te tekenen, die ik meende te herkennen. Dat was inderdaad een markant figuur. Ofschoon hij naar urine geurde, verzorgde hij geheel onbezoldigd het broodnodige amusement in het centrum.

Toch voelde ik een steek in mijn hart. Toen ik op het blok papier van de docente keek, zag ik daar een armzalige poging tot het vereeuwigen van een gezicht, dat op papier zeker markant genoemd mocht worden. De verhoudingen klopten niet, de ogen waren te groot en de hals werd weergegeven door een paar lukraak gezette lijnen. Het was slecht, bar slecht. Talentloos.

Mijn fraai vormgegeven broek zakte er van af. Ik twijfelde tussen het in gedachten krullen van een lok geverfde haren om mijn wijsvinger en een nijdige tik op de ruit gevolgd door een welgemeend vort, wegwezen! Zo joeg ik zwervers weg, die bij noodweer onder de luifel probeerden te schuilen.

Maar ik deed niets en wachtte gebiologeerd af wat er zou gebeuren. Na enige tijd stonden de studenten op. Ze vergeleken hun tekeningen, terwijl de docente haar tekenblok opborg in haar rugzak. Blijkbaar wilde zij pas op school de tekeningen bespreken. Ik vond dat nogal teleurstellend.

Een meisje leek echter niet te kunnen wachten. Zij hield haar tekenblok onder de neus van de juf. Die bekeek de tekening welwillend en gaf met een vriendelijke glimlach haar mening. Dat had ze niet moeten doen, want nu wilden ze allemaal meteen haar mening horen.

Merkwaardig, haar gezicht betrok bij de prachtig getekende kop van de talentvolle jongen. Ze plaatste zo te zien nogal onverschillig een opmerking en wendde zich daarna tot de volgende.

Wat ze zei kon ik niet horen, maar de jongen keek niet blij. Ik overwoog naar buiten te gaan, naar de docente te wijzen en luidkeels te roepen: Ze kan het zelf niet! Dat deed ik echter niet. Het kon altijd nog meevallen. Misschien zei ze alleen maar, dat hij haar mening niet nodig had.

Ik was niet zomaar achterdochtig. Een vriend van me had twee jaar lang de kunstacademie bezocht, waarna hij was vertrokken naar een meer conservatieve opleiding, waar hij wel op academische wijze leerde tekenen. Zijn breekpunt was het moment geweest waarop de docent een armetierig boompje uitvoerig had geprezen, omdat er zoveel gevoel van de student in zat, terwijl hij de perfect getekende boom van mijn vriend - die boom kon zo de tuin in, zo echt leek hij - afwees.

Het leek mij destijds overdreven, maar toen ik op een expositie van de academie een verzameling tekeningen van een leerling dacht te zien, terwijl ze van een docent bleken te zijn, geloofde ik hem.

Op een academie, of het nu muziek betreft, of beeldende kunst, of fotografie, of wat dan ook, mag je best discussiëren over je gevoelens, maar allereerst leer je het vak. Je leert een kop tekenen, een perfecte foto maken, een harmonisch gave compositie schrijven. Daarnaast kun je je lamentabele gevoelsleven omzetten in kunst. Dat kan toch niemand je leren. Je kunt er over praten, dat is alles.

Deze scheiding werd tijdens mijn studie strikt gehanteerd. Soms keurde de meester een passage in mijn huiswerk af, omdat ik die overduidelijk gecomponeerd had. Hij vertelde me dan dat hij het aardig geschreven vond, maar dat ik wel geacht werd mijn huiswerk te maken. En wanneer ik hem een compositie voorspeelde, verwachtte hij geen huiswerk te moeten aanhoren.

Maar hoe kun je nu les krijgen in het vak als de docent zelf het vak niet beheerst? Als ik tekenles zou willen nemen, zou ik echt geen les nemen bij iemand die niet kan tekenen, al is het nog zo'n beroemdheid en verdient hij belachelijk veel geld met zijn zielerorselen.

Ik weet het, er zijn geschoolde kunstenaars die kunst maken waarvan je je af kunt vragen of je debiele neefje dat ook niet voor elkaar zou krijgen, maar doorgaans heb je gauw genoeg door of de man (of vrouw) over de benodigde vaardigheden beschikt.

Dit geldt ook voor componisten die lesgeven. Een componist valt als leermeester door de mand, wanneer hij zijn leerlingen alleen maar zijn kunstje voordoet en hen verder niet het vak leert. In een dergelijk geval is de componist meestal zelf niet afdoende geschoold. Of hij is onverschillig.

Vooraf in de lichte muziek treffen we deze labbekakkige mentaliteit aan. Zelfbenoemde docenten laten in een zogenaamde compositieles de leerlingen rijfjes van buiten leren. Geef dan geen les, vind ik. Maar ja, we hebben allemaal geld nodig en een geweten kun je daar niet bij gebruiken.